

NVE Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstuen
0301 Oslo

Kontakt saksbehandler

Annette Fosså, 51 56 89 20

Uttale til høring av søknad om bygging av Gya og Mjelkefossen kraftverk, Hellelandsvassdraget, Eigersund

På bakgrunn av områdets urørthet, dokumenterte regionalt viktige arter og manglende dokumentasjon på omfang og konsekvenser av nødvendig infrastruktur, vil Fylkesmannen av føre-var-hensyn fraråde at det blir gitt konsesjon til utbygging av Mjelkefossen kraftverk.

Berørt tiltaksområde i Gyaåna kan på sikt være et potensielt viktig gyte- og oppvekstområde for anadrom fisk. Dersom det gis konsesjon, bør NVE derfor også vurdere å sette vilkår som sikrer vandringsmulighetene forbi planlagt elvekraftverk.

Gyaåna vil etter Fylkesmannens vurdering bli betydelig svekket som landskapselement dersom elvekraftverket blir utbygget.

På bakgrunn av linjetraséens nærhet til hekkelokalitet for hubro, fraråder vi utbygging av traséen slik den nå foreligger.

Kunnskapsgrunnlaget som følger søknaden er mangelfullt, og ved en eventuell konsesjon bør det settes vilkår om oppdatering av dette før detaljplanlegging og utbygging.

Vi viser til høringsbrev fra Norges vassdrags og energidirektorat (NVE), datert 10.05.19, hvor søknad fra Dalane Kraft AS om bygging av Gya og Mjelkefossen kraftverk i Hellelandsvassdraget er vedlagt.

Bakgrunn

NVE har mottatt søknad fra Dalane Kraft AS om tillatelse til å bygge Gya og Mjelkefossen kraftverk. Dette innebærer overføring av vann fra Bessevatnet til Stora Mjelkevatnet, og videre via Tjødnå ved Brekkå til Litla Mjelkevatnet. Litla Mjelkevatnet blir kraftverkets inntaksmagasin. Kraftverket vil få

utløp yil Gyaåna på samme sted som Gya kraftverk. Gya Kraftverk er et elvekraftverk, med inntak i Gyalona og utløp i Gyaåna oppstrøms Gyavatnet.

Dalane Nett AS søker også om nettilknytning. Dette innebærer ny koblingsstasjon på Eigestad, en ca. 19,6 km lang 132 kV kraftledning fra Eigestad til Gya, ny transformatorstasjon på Gya og en ca. 1 km lang 22kV kraftledning fra Gya transformatorstasjon til Gya om Mjelkefossen kraftverk.

Fylkesmannens vurdering

- Mjelkefossen kraftverk:

Naturverdier

Ved feltkartlegginger ble arten kulegråmose påvist i de tre bekkene Bessåna, Store Mjelkeåna og Nedre Mjelkeåna, som alle vil få redusert vannføring som følge av utbyggingen. I tillegg ble arten fjellhutremose påvist i Nedre Mjelkeåna. Kulegråmosen er en endemisk art for Nordvest-Europa. Med sin hovedutbredelse i Storbritannia og Norge, er den trolig også en ansvarsart for Norge. Arten er regionalt sjelden. Fjellhutremosen er også en regionalt sjelden art for Rogaland. Begge artene er fuktighetskrevende og vil bli negativt påvirket som følge av lavere vannføring. Funnene viser at det er potensiale for flere funn av fuktkrevende mosearter i området. Da det begynner å bli en stund siden kartleggingen ble gjennomført, burde denne delen av kunnskapsgrunnlaget etter vår vurdering blitt oppdatert i forkant av siste innsendte konsesjonssøknad.

Tiltakene vil berøre viltområder for lirype (NT) og fjellrype (NT), og ved Bessevatnet er det påvist hekkeplass for dvergfalk. Utover dette vil det ikke direkte berøre kjente sårbare viltarter. Kunnskapsgrunnlaget som ligger til grunn for konsekvensutredningen er basert på relativt gamle viltdata. Fylkesmannen er kjent med at rovfugl og hubro holder til i nærområdet. Støyende aktivitet som bl.a. helikopterflyging vil derfor måtte begrenses. Dersom det blir gitt konsesjon, må det stilles vilkår om at utstyr ikke kan fraktes inn i området med helikopter mellom 1. februar til 1. juli. Alternativt må man finne en trasé utenom områder med konflikt. Fylkesmannen vurderer kunnskapsgrunnlaget konklusjonene baserer seg på som svakt. På bakgrunn av områdets urørthet, må det dersom det blir gitt konsesjon, derfor settes vilkår om å unngå arbeider i fuglenes hekketid (1. mars-31. juli). Dette som et føre-var-hensyn, jf. naturmangfoldloven § 9.

Landskap, friluftsliv og inngrepsfrie naturområder (INON)

Som vist til i tidligere uttale fra 2011 (vedlagt), er Nedre Mjelkeåna, Store Mjelkeåna og Bessåna synlige og attraktive landskapselement i Gyadalen. Fossene i Nedre Mjelkeåna er et dominerende landskapselement. Utbyggingen vil føre til betydelig tap av inngrepsfrie naturområder. Hovedsakelig gjelder dette INON-2 områder (1-3 km fra tyngre tekniske inngrep), men tiltaket vil også føre til at deler av gjenværende INON-1 område (3-5 km fra tyngre tekniske inngrep) øst for Store Skykula vil bli omklassifisert til INON-2 område.

Det regionalt viktige friluftsområdet GYA/Ørsdalsheia grenser til vannene som omsøkes regulert, og tiltakene vil bli betydelige og synlige sår i terrenget. Det regionalt viktige friluftsområdet Tjorraheia er også i nærheten. Fylkesmannen kan ikke se at veier tilknyttet anlegget er lagt inn i utbyggingskart. I

tillegg til reguleringen av dammene, er det etablering av infrastruktur som oftest utgjør de største irreversible inngrepene i slike prosjekter. Hva blir slitasjonen ved bruk av vinterveier på barmark? Er det nødvendig med tilførsel av masser for bedre arrondering og fremkommelighet? På bakgrunn av områdets urørthet, dokumenterte regionalt viktige arter og manglende dokumentasjon på omfang og konsekvenser av nødvendig infrastruktur, vil Fylkesmannen derfor av føre-var-hensyn fraråde at det blir gitt konsesjon til utbygging av Mjelkefossen kraftverk.

- Gya Kraftverk:

Naturverdier

Konsesjonssøknaden viser til at konsekvensutredningen i hovedsak er basert på fagrapporter utarbeidet til søknaden fra 2011. Fylkesmannen savner fagrapportene fra 2010/2011 i sin helhet, da fullstendige artslistene og resultater ikke er gjengitt i konsesjonssøknaden.

Sammenlignet med utbyggingsplanene fra 2011, er planene for Gya kraftverk betydelig reduserte. En om lag 2 km lang strekning av Gyaåna vil likevel bli berørt som følge av elvekraftverket. Strekningen vil få en gjennomsnittlig restvannføring på 25-30 %. Gya er ikke lenger en del av anadrom strekning i Hellelandsvassdraget. Som kjent har Slevelandsåna tidligere sørget for oppvandringsmulighetene for anadrom fisk, men sideløpet er nå gjengrodd og vannføring fraført i så stor grad at dette ikke lenger er tilfelle. Fylkesmannen er derimot kjent med at Norce Miljø LFI i 2018 gjennomførte en mulighetsstudie for å se på muligheten for etablering av fiskepassasje i tilknytning til Øygreifossen. Dette vil føre til en reetablering av anadrom fisk i de øvre delene av vassdraget, og følgelig en betydelig økning av anadrom strekning. Blir disse planene realiserte, vil berørt tiltaksområde i Gyaåna også være potensielt viktige gyte- og oppvekstområder for anadrom fisk. Vassdraget kalkes ikke i dag, men Fylkesmannen ser at vassdraget har et stort potensial for anadrom fisk dersom fiskepassasjen blir en realitet. For å få en oversikt over forsurenings situasjonen i vassdraget, startet Fylkesmannen i fjor sommer opp med vannprøvetaking av vassdraget. Fylkesmannen kan ikke se at det i konsesjonssøknaden er lagt opp til oppstrøms vandring av fisk over planlagt terskel. Dersom det gis konsesjon, bør NVE derfor også vurdere å sette vilkår som sikrer vandringsmulighetene forbi planlagt elvekraftverk, jf. naturmangfoldloven §12. Fylkesmannen savner en habitatkartlegging av berørt elvestrekning, som synliggjør strekningens betydning for fiskebestanden i vassdraget. Dette for å kunne pålegge gjennomføring av avbøtende tiltak og utbedring av områder andre steder i vassdraget, tilsvarende tapt areal på berørt strekning (økologiske kompensasjonsområder).

Tidligere kartlegginger har ikke påvist ål på berørt strekning. Kartleggingene er etter Fylkesmannens vurdering utdaterte, og det bør derfor etter vår vurdering pålegges nye undersøkelser for å bekrefte dette. Dersom nye kartlegginger kommer frem til at det er ål på berørt strekning eller oppstrøms, må anlegget sikre vandringsmuligheter for arten, jf. naturmangfoldloven §12.

Fylkesmannen er kjent med funn av elvemusling lenger nedstrøms i vassdraget (Brynjebekken og Litlåna), men kjenner ikke til at det er gjennomført kartlegging av elvemusling i tiltaks- og influensområdet til Gya kraftverk. De senere år har Fylkesmannen erfart at elvemuslingen er gjenfunnet i vassdrag hvor arten var antatt utdødd grunnet forurensning. Dersom arten tidligere fantes i denne delen av vassdraget, kan derfor ikke utelukke at enkeltindivider kan ha klart seg. Det må derfor også tas en vurdering av om berørt elvestrekning skal kartlegges for elvemusling i forkant av en eventuell utbygging.

Landskap

Tiltaksområdet til Gya kraftverk i Gyadalen ligger innenfor et landskapsområde registrert som dal- og heilandskap, og er ifølge rapporten «*Vakre landskap i Rogaland*» registrert som et regionalt viktig landskap. Gyaåna og Gyavatnet er med på å forsterke intensiteten i dalen, som har en markert u-profil. Utenom riksveien, inneholder dalen ingen store tekniske inngrep som reduserer landskapsopplevelsen. Gyaåna vil etter Fylkesmannens vurdering bli betydelig svekket som landskapselement dersom elvekraftverket blir utbygget.

- Konsesjonssøknaden sett under ett:

Massedisponering

Fylkesmannen savner en massedisponeringsplan, som belyser gjenbruks- og gjenvinningspotensialet. Dette for i større grad å oppnå massebalanse i prosjektet, slik at behovet for deponi blir redusert. Vi er kritiske til etablering av deponi langs Gyaåna, som kan føre til blakking av vannet og utlekking av skadelige sprengsteinspartikler.

Samlet belastning

Når det gjelder den samlede belastningen av tiltakene, jf. naturmangfoldloven §10, ser det ut til at søker her ikke helt enes med seg selv. På den ene siden vises det til at *ingen fagtema er funnet å være særlig konfliktfylt*. Samtidig viser de til at samlet belastning for landskap, friluftsliv og naturmangfold ligger på middels til stor negativ konsekvens, jf. tabell 15.1.

Fylkesmannen vurderer den samlede belastningen på området som stor, med allerede utbygde vannkraftverk, veianlegg og annen infrastruktur. Gjenværende naturområder med urørt preg må derfor tas vare på, og bit for bit utbygging må unngås. Førre-var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven §9, og den samlede belastningen vassdraget er utsatt for samlet sett, må ilegges vesentlig vekt i vurderingen av om det skal gis konsesjon.

- Nettilknytning av Mjelkefossen og Gya Kraftverk

NVE viser i sitt høringsbrev til at den omsøkte 132 kV-ledningen i hovedsak følger samme trasé som søknad fra 2011. Fylkesmannen viser her til vår uttale fra 2011, hvor vi påpekte at tre hekketerritorier for hubro var tilknyttet ledningstraseen. Bergirisk (NT), hvitryggspett og gråspett hekket trolig i skogen mellom Gya og Eigestad. Området ble også trolig benyttet som næringsøksområde for rovfugl (kongeørn og vandrefalk). Vi viste også til at traséen ville berøre viktige leveområder for hjortedyr, og at linjen ville ha en barriereeffekt de første årene etter etablering.

I vår uttale fra 2011 viste vi til at ingen reirlokalteter blir berørt av traseen, men at linjen vil representere en betydelig kollisjonsfare for fugl. Ved en nærmere gjennomgang av traséen, ser vi at den kommer i direkte konflikt med to reirlokalteter for hubro og et territorie for kongeørn med flere

reirlokalteter (< 1 km fra ledningstrasé). Tiltaket vil også medføre bortfall av deler av eksisterende INON-1 område, slik at andelen av inngrepsfri natur i området blir ytterligere redusert.

132 kV-ledningen er planlagt delvis som kabel (fra Mjelkefossen kraftstasjon og til Terland) og delvis som luftlinje (fra Terland til Eigestad). Legging av kabel vil foregå svært nær reirlokalteter for både kongeørn og hubro. Det er også kjent at vandrefalk hekker i området. Legging av kabel må derfor skje utenom den sårbare hekketida for disse artene (1. februar – 31. juli).

Når det gjelder luftledningen vil den som nevnt over gå nær reirlokaltet for hubro. Slik området fremstår i dag; uten tekniske inngrep, er dette et viktig næringsssøksområde for fugl, inkludert hubro, hønsenhauk og kongeørn. Hubro er en sterkt truet art. Det er ikke nok å kun ta vare på reirlokaltetene for å sikre en levedyktig bestand på lang sikt. Det er også viktig å ta vare på gode næringsssøksområder.

Videre går luftledningen gjennom viltområder både ved Hettebøknuten (beite- og yngleområde for elg (lokal verdi) og beiteområde for orrfugl (regional verdi)) og ved Terland (beite- og yngleområde for hjort og rådyr (lokal verdi)).

Ved Toftene er det en lokalt viktig forekomst av naturtypen kystlynghei (kalkfattig kysthei). Forekomsten utgjør en del av et småkupert landskap som består av innmark, beitemarker, hagemarker, lyngheier og lauvskoger dominert av bjørk. Kystlynghei er en utvalgt naturtype, og hensyn til forekomster av kystlynghei skal derfor veie tungt i arealsaker. Ledningstraseen bør om mulig legges utenom forekomsten. For å ivareta og utvikle naturtypeverdiene er tradisjonell bruk/skjøtsel av lyngheier viktig. Ved en eventuell konsesjon bør NVE sette vilkår som sikrer slik bruk/skjøtsel.

Ettersom søknaden om nettilknytning med vedlegg ikke lå ved høringsbrevet fra NVE, har Fylkesmannen basert seg på dokumentasjon tilgjengelig på NVEs nettsider. Her manglet alle fagrapportene, vedlegg 11-21, og Fylkesmannen kan derfor ikke uttale seg nærmere om fagrapportenes funn.

Konklusjon

På bakgrunn av områdets urørthet, dokumenterte regionalt viktige arter og manglende dokumentasjon på omfang og konsekvenser av nødvendig infrastruktur, vil Fylkesmannen av føre-var-hensyn fraråde at det blir gitt konsesjon til utbygging av Mjelkefossen kraftverk.

En mulighetsstudie er utført for å se på muligheten for etablering av fiskepassasje i tilknytning Øygreifossen, noe som vil føre til reetablering av anadrom fisk i de øvre delene av vassdraget. Berørt tiltaksområde i Gyaåna vil da være et potensielt viktig gyte- og oppvekstområde for anadrom fisk. Dersom det gis konsesjon, bør NVE derfor også vurdere å sette vilkår som sikrer vandringsmulighetene forbi planlagt elvekraftverk.

Gyaåna vil etter Fylkesmannens vurdering bli betydelig svekket som landskapselement dersom elvekraftverket blir utbygget.

På bakgrunn av linjetraséens nærhet til hekkelokalitet for hubro, fraråder vi utbygging av traséen denne slik den nå foreligger.

Konsesjonssøknaden er mangelfull ved at fullstendige artslistene og resultater i fagrapportene fra 2006 og 2010/2011 ikke er gjengitt i tilstrekkelig grad i søknaden. I tillegg mangler fagrapportene (vedlegg 11-21) i søknaden om nettilknytning.

Når det gjelder kunnskapsgrunnlaget som er vedlagt søknadene, mener vi at det i for stor grad bygger på eldre data. Dersom det blir gitt konsesjon til hele eller deler av omsøkt tiltak bør det gjennomføres nye kartlegginger, spesielt når det gjelder artene hubro, fuktkrevende mosearter og elvemusling (Gyaåna). Videre bør det utføres habitatkartlegging av berørt elvestrekning i Gyaåna. Det er viktig med et godt kunnskapsgrunnlag for å kunne tilpasse tiltaket slik at ulempene for naturmangfoldet blir færrest mulig.

Med hilsen

Cathrine Stabel Eltervåg
fung. seksjonsleder

Annette Fosså
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg

- 1 Vedlegg - Tidligere uttalelse til konsesjonssøknad i Hellelandsvassdraget, datert 17.06.2011

Kopi til:

Eigersund kommune Postboks 580 4379 Egersund
Rogaland fylkeskommune Postboks 130 4001 Stavanger